

УДК 316.42:355.02

Плющ, В. (2025). Стратегії соціальної інтеграції в українському суспільстві під час російсько-української війни. *Соціологічні студії*, 2(27), 51–59. <https://doi.org/10.17721/2306-3971-2025-02-22-22>

Стратегії соціальної інтеграції в українському суспільстві під час російсько-української війни

Валентина Плющ ✉ –

молодший науковий співробітник
відділу соціальних експертиз, Інститут
соціології НАН України

Valentyna Pliushch ✉ –

Research Fellow at Department of Social
Expertise, Institute of Sociology, National
Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv,
Ukraine.

E-mail: v.pliushch@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6945-4233

DOI: 10.17721/2306-3971-2025-02-22-22

Received: September 17, 2025

1st Revision: November 25, 2025

Accepted: December 25, 2025

У статті виконано аналіз мікро- та макrorівневих чинників соціальної інтеграції в умовах воєнного часу, а також ідентифікації основних стратегій, що застосовуються або можуть бути впроваджені в українському суспільстві для посилення згуртованості, адаптації внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, біженців й інших вразливих категорій. У дослідженні застосовано міждисциплінарний підхід, що ґрунтується на методах критичного аналізу наукових джерел, порівняльного узагальнення, структурно-функціонального аналізу та типологізації. Виокремлено два основні рівні інтеграційних процесів – індивідуальний та інституційно-державний, між якими існує динамічна взаємодія. Систематизовано три типи інтеграційних стратегій, що реалізуються в сучасній Україні: державна, локальна (громадянська) й зовнішньо орієнтована (діаспорна). Зазначено, що кожна з них має власні переваги та обмеження, однак у поєднанні вони формують потенціал для відновлення й розвитку соціальної єдності. У висновках обґрунтовано практичні рекомендації для вдосконалення інтеграційної політики, зокрема посилення міжрівневої координації, спрощення правових процедур для внутрішньо переміщених осіб, розширення доступу до соціальних послуг, підтримку волонтерських ініціатив, залучення нової діаспори до процесів відбудови.

Ключові слова: громадська згуртованість, інтеграційна політика, соціальні механізми, локальні ініціативи, національна стійкість.

Pliushch Valentyna. Social Integration Strategies in Ukrainian Society During the Russian-Ukrainian War.

In the context of a full-scale war against Ukraine, social integration acquires the status of a priority direction of state policy, which is directly related to national security, unity and stability of society. There is an urgent need for a scientific understanding of those mechanisms that allow maintaining or restoring ties between citizens and the state, between different social, regional and demographic groups. The purpose of the article is to analyze micro- and macro-level factors of social integration in wartime conditions, as well as to identify key strategies that are used or can be implemented in Ukrainian society to strengthen cohesion, adaptation of internally displaced persons, veterans, refugees and other vulnerable categories. The study uses an interdisciplinary approach based on the methods of critical analysis of scientific sources, comparative generalization, structural and functional analysis and typology. As a result, two main levels of integration processes were identified – individual and institutional-state, between which there is a dynamic interaction. Three types of integration strategies implemented in modern Ukraine were systematized: state, local (civic) and externally oriented (diaspora). It was noted that each of them has its own advantages and limitations, but in combination they form the potential for the restoration and development of social unity. As a result, practical recommendations for improving integration policy were substantiated: strengthening interlevel coordination, simplifying legal procedures for internally displaced persons, expanding access to social services, supporting volunteer initiatives, and including the new diaspora in reconstruction processes. The need for systematic monitoring of social integration indicators to adapt policies to the changing security and social environment was also emphasized. The scientific novelty lies in the identification of a structural typology of integration strategies in war conditions, taking into account their functional potential. The practical value of the study lies in providing recommendations that can be used by state authorities, communities and international partners to strengthen social cohesion in the context of war and post-war transformation.

Key words: social cohesion, integration policy, internally displaced persons, social mechanisms, local initiatives, national resilience.

ВСТУП

Війна росії проти України, що розпочалася 2014 р. та набула повномасштабного характеру з лютого 2022 р., спричинила глибокі соціальні трансформації щодо сталості соціального порядку, єдності колективної ідентичності й дієвості інтеграційних механізмів у суспільстві. У таких умовах особливого значення набуває вивчення стратегій соціальної інтеграції як інструменту збереження соціального капіталу, посилення суспільної єдності та стійкості українського соціуму. Проблематика соціальної інтеграції охоплює як макрорівень інституційних структур і державної політики, так і мікрорівень – взаємодію різних соціальних груп та їх адаптацію до нових реалій, поєднує психологічні й структурні аспекти залучення індивідів у спільноту.

На сучасному етапі основними викликами інтеграційного процесу в Україні є масове переміщення населення, соціальна поляризація, зростання недовіри до інституцій та переоцінка ідентичностей (Стеценко, Маєвська, 2025, с. 354–355). Водночас дослідження стратегій соціальної інтеграції передбачає врахування чинників резильєнтності, економічної безпеки та громадянської активності. Підтвердженням цього є результати емпіричних досліджень соціальних практик місцевих громад, які демонструють здатність до адаптивного управління викликами війни (Близнюк та ін., 2024, с. 591–592; Roshchuk et al., 2024, р. 730–731).

Окрім того, у контексті тривалого перебування значної частини українців за кордоном постає питання зовнішньої соціальної інтеграції, тобто інтеграції українських мігрантів за кордоном, із перспективою збереження або трансформації їх національної ідентичності (Михайлишина та ін., 2025).

Отже, питання стратегій соціальної інтеграції в українському суспільстві набуває особливої актуальності з огляду на виклики стану війни, зміну демографічної структури, посилення соціальних ризиків і потребу у виявленні осередків сили єдності нації.

Мета статті – дослідження чинників соціальної інтеграції в українському суспільстві під час російсько-української війни, зокрема через виявлення основних стратегій, що забезпечують або, навпаки, перешкоджають долученню різних соціальних груп до єдиного національного простору.

Завдання дослідження:

- 1) визначити основні мікро- та макрорівневі чинники, що впливають на процеси соціальної інтеграції в українському суспільстві в умовах збройного конфлікту;
- 2) проаналізувати моделі, механізми та стратегії соціальної інтеграції, що реалізуються на рівні місцевих громад, державних інституцій і закордонних українських спільнот;
- 3) сформулювати практичні рекомендації щодо вдосконалення інтеграційної політики в Україні, зосереджуючи увагу на розробленні стратегій підвищення ефективності соціального залучення вразливих груп населення, зміцненні соціального капіталу та формуванні сталих механізмів соціальної згуртованості.

1. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЦЬОЇ ПРОБЛЕМИ

Питання соціальної інтеграції під час війни розкривається в сучасних наукових дослідженнях через низку міждисциплінарних підходів. Одним із найбільш ґрунтовних емпіричних досліджень цього напрямку є праця І. Рошик та співавторів, які аналізують проблеми інтеграції внутрішньо переміщених осіб у локальні громади, акцентуючи на дефіциті координації між органами місцевого самоврядування й громадянським суспільством (Roshchuk et al., 2024). Подібні висновки подають Стеценко та Маєвська (2025), наголошуючи на структурних перешкодах, які поглиблюють соціальну фрагментацію.

У монографії О. Злобіної й співавторів запропоновано комплексний аналіз соціально-психологічних чинників інтеграції, до яких належать рівень міжгрупової довіри, почуття соціальної безпеки, готовність до кооперації (Злобіна та ін., 2016). (Ре)інтеграційні виклики після завершення війни розглядає В. Фадєєв, звертаючи увагу на відмінності між різними групами населення в ставленні до спільного майбутнього (Фадєєв, 2023). Фінансові уявлення та локальні ідентичності українців аналізує І. Хубеладзе, що дає змогу побачити не лише психологічні механізми, але й політичну значущість символічної інтеграції в умовах війни (Hubeladze, 2024).

На рівні стратегічного управління інтеграційною політикою важливим є внесок Л. Квасній і колег, які пропонують концепцію багаторівневої моделі соціальної інтеграції з акцентом на взаємодії державних інституцій та громадських ініціатив (Квасній та ін., 2025). Аналогічні підходи викладено в праці А. Рамського й Л. Васечко, у якій розглянуто зв'язок між економічною безпекою міст і соціальною згуртованістю (Рамський, Васечко, 2023). Крім того, у дослідженні Г. Бойківської та співавторів акцентовано на значущості корпоративної соціальної відповідальності як чинника інтеграції, особливо в критичних сферах зайнятості й інфраструктури (Бойківська та ін., 2024).

Соціальну рекламу та волонтерський рух як мобілізаційні механізми розглядають О. Білецький і М. Курій, які обґрунтовують важливість інформаційного середовища для посилення суспільної єдності (Білецький, Курій, 2024). У публікації Т. Бурлай та співавторів розкрито основні виміри гібридної війни, зокрема соціальні наслідки для громад і втрату звичних механізмів соціальної інтеграції (Burlay et al., 2023).

На сьогодні у вітчизняному науковому дискурсі накопичено вагомий теоретичний та емпіричний матеріал щодо соціальної інтеграції в умовах війни. Проте більшість досліджень зосереджено або на окремих групах (внутрішньо переміщені особи, біженці), або на локальному рівні (громади, міста). Так, залишається недостатньо опрацьованим системний аналіз взаємодії між мікро- й макrorівневими чинниками, а також порівняльний аналіз процесів внутрішньої та зовнішньої інтеграції. Окрім того, потребує глибшого вивчення питання інтеграції національного ідентифікаційного наративу в практики соціального залучення, особливо щодо громад за кордоном. Ці аспекти визначають необхідність подальшого дослідження стратегій соціальної інтеграції як цілісного механізму збереження соціального капіталу та зміцнення національної єдності в умовах багатовимірної війни.

2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологія представленої в статті дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході щодо явища соціальної інтеграції та використанні низки загальнонаукових методів для аналізу чинників і стратегій соціальної інтеграції в українському суспільстві під час російсько-української війни. Метод критичного аналізу застосовано для вивчення наявних теоретичних й емпіричних наукових матеріалів щодо соціальної інтеграції в умовах війни. Структурно-функціональний аналіз використано для аналізу мікро- та макrorівневих чинників соціальної інтеграції й динамічної взаємодії між ними. Метод типологізації застосовано для систематизації трьох типів інтеграційних стратегій, що реалізуються українським суспільством (державний тип, локальний (громадянський) та зовнішньо орієнтований (діаспорний)).

У статті зроблено вторинний аналіз емпіричних досліджень щодо соціальних практик місцевих громад, статистичних даних стосовно українських біженців за кордоном, а також результатів авторського емпіричного дослідження моделей адаптації українських мігрантів за кордоном на прикладі Ізраїлю.

Дослідження охоплює два основні рівні аналізу феномену інтеграційних процесів: індивідуальний (мікрорівень) – фокусується на індивідуально-психологічних характеристиках, міжособистісній довірі, толерантності та солідарності; інституційно-державний (макрорівень) – фокусується на державній політиці, правових межах, економічних умовах та інформаційному просторі.

Об'єктами аналізу є процеси соціальної інтеграції українського суспільства на території України і за її межами.

3. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Соціальна інтеграція під час війни визначається комплексом взаємопов'язаних мікро- та макrorівневих чинників. На мікрорівні інтеграційні процеси зумовлені індивідуально-психологічними характеристиками й особливостями міжособистісної взаємодії, зокрема рівнем міжособистісної довіри, толерантністю, солідарністю в межах малих соціальних груп, гнучкістю ідентичності та готовністю до співпраці. Зокрема, формування довіри розглядається як передумова успішної суспільної інтеграції. Водночас її відсутність і взаємна упередженість істотно ускладнюють залучення осіб, які змінили місце проживання, у локальні соціальні структури. Важливим є також психологічний стан та резильєнтність особи, оскільки спроможність долати стрес й адаптуватися до нових умов визначає, наскільки швидко людина інтегрується в громаду (Злобіна та ін., 2016; Burlay et al., 2023).

Зауважимо, що такі чинники, як толерантність, міжгрупова довіра, відповідальність і солідарність, істотно впливають на єдність спільноти; водночас їх вплив може бути амбівалентним, наприклад надмірна солідарність у вузькому колі здатна посилювати відчуження від ширшого суспільства, тоді як толерантність інтегрує суспільство загалом, але може розмивати локальні зв'язки. Отже, баланс між згуртованістю малих груп і загальносуспільною єдністю є тонким – мікрорівневі чинники ефективні, коли підкріплюються загальними суспільними цінностями та довірою до широкого кола співгромадян (Hubeladze, 2024, p. 13).

На макрорівні на процеси інтеграції впливають інституційні й структурні умови, зокрема державна політика, правові межі, економічна ситуація, безпекове середовище та інформаційний простір. Державна інтеграційна політика під час війни передбачає правовий захист і підтримку постраждалих груп (зокрема законодавче забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, програми їх працевлаштування, забезпечення житлом тощо) (Михайлишина та ін., 2025). Ефективність цих зусиль залежить від координації між різними рівнями влади й залучення громадянського суспільства. Так, емпіричні дослідження вказують, що недостатня координація дій місцевої влади та волонтерських організацій породжує фрагментарність інтеграційних практик на місцях (Стеценко, Маєвська, 2025, с. 32–33; Roshchuk et al., 2024, с. 735–737).

Серед структурних чинників особливої значущості набувають економічні аспекти, зокрема забезпечення базових умов життєдіяльності, можливості працевлаштування та доступу до соціальних послуг. Як зазначають дослідники, погіршення соціально-економічної ситуації під час війни посилює нерівність і поляризацію, що підриває суспільну єдність (Близнюк та ін., 2024, с. 591–592). Отже, інтеграційна стратегія має враховувати принципи соціальної справедливості й інклюзивності, щоб запобігти виникненню «відчужених» груп. Іншим макрорівневим виміром є інформаційно-культурний простір. Спільні наративи, медіадискурс, освітні та культурні ініціативи впливають на формування колективної ідентичності.

Під час війни звичні механізми суспільної інтеграції (повсякденна комунікація, культурні практики) були частково порушені, що потребує нових підходів до консолідації соціуму. Важливу роль у згуртуванні населення відіграє інформаційна підтримка: соціальна реклама, медіакампанії, що пропагують єдність і взаємодопомогу, здатні підсилити довіру та солідарність у суспільстві (Білецький, Курій, 2024, с. 37–38). Окрім того, макрорівневим чинником інтеграції є корпоративний сектор. Програми корпоративної соціальної відповідальності українських компаній сприяють розв'язанню проблем зайнятості та відновленню місцевої інфраструктури, зміцнюючи соціальну згуртованість (Бойківська та ін., 2024, с. 230–231).

Потрібно зазначити, що саме макрорівневі чинники створюють рамкові умови для інтеграції через політичні рішення, економічні можливості й суспільні цінності. Їх дія доповнює мікрорівневі зусилля, зокрема інституційна підтримка інтеграції має особливий успіх за умови готовності самих громад приймати новачків і, навпаки – висока мотивація людей до інтеграції потребує належних структурних можливостей. У табл. 1 представлено основні чинники соціальної інтеграції на макро- та мікрорівнях.

Таблиця 1

Основні чинники соціальної інтеграції (мікро- та макрорівні)

Мікрорівневі чинники (індивіди та малі групи)	Макрорівневі чинники (інституції та суспільство загалом)
Довіра й толерантність у міжособистісних відносинах, готовність приймати «інших» у спільноту	Державна політика й законодавство: наявність інтеграційних програм, правовий захист вразливих груп
Психологічна адаптивність і резильєнтність особистості (подолання стресу, травми війни)	Економічні умови: рівень зайнятості, доступ до житла, подолання нерівності
Солідарність та взаємодопомога на рівні родини, сусідів, волонтерських груп	Інституційна спроможність: координація між органами влади та громадами, ефективність держслужб
Ідентичність і цінності: відчуття приналежності до спільноти, прийняття спільних норм та правил	Інформаційно-культурне середовище: національні наративи, медіа, освіта та культура, що формують єдність

Джерело: сформовано автором на основі даних (Злобіна та ін., 2016, с. 24–26, Стеценко, Маєвська, 2025, с. 354; Близнюк та ін., 2024, с. 591–592; Roshchuk et al., 2024, с. 735–737; Бойківська та ін., 2024, с. 230–231; Білецький, Курій, 2024, с. 37–38).

Стратегії соціальної інтеграції українського суспільства на локальному, державному та діаспорному рівнях

Локальний рівень місцевих громад. Війна створила безпрецедентні виклики передусім для місцевих спільнот на території України, активізувавши їх як найактивніших суб'єктів соціальної інтеграції. Місцеві громади першими приймають внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) та інших постраждалих. З огляду на це, саме на локальному рівні відбувається початкове «долучення» цих груп до нового середовища (Білецький, Курій, 2024, с. 35–36).

Згідно з останніми дослідженнями, громади з активним громадянським суспільством і розвиненим волонтерським рухом досягають кращих результатів у згуртуванні. У них розгортаються центри допомоги переселенцям, організовується забезпечення житлом, діють волонтерські штаби. Так, упродовж 2022–2023 рр. сформувався потужний волонтерський рух, який узяв на себе функції соціальної адаптації – від збору гуманітарної допомоги до проведення інтеграційних заходів для нових мешканців громад (Білецький, Курій, 2024, с. 36–38). Важливу роль в активному громадянському суспільстві відіграють комунікація й співпраця між місцевими жителями та переселенцями: спільна участь у волонтерських проєктах, громадських обговореннях, культурних подіях сприяє подоланню взаємної настороженості й формуванню атмосфери «єдиної родини» на рівні міста чи села. Емпіричні дані свідчать, що інтеграція ВПО в нові громади відбувається нерівномірно. Найбільш проблемними залишаються сфери політичної участі та громадської активності переселенців – їхній голос у місцевих справах поки що слабкий. Водночас багато ВПО виявляють готовність долучатися до економічного життя й культурно-спортивних заходів (Roshchuk et al., 2024, с. 728–729). Причинами цього є, з одного боку, формальні перешкоди (наразі ВПО позбавлені права голосувати на місцевих виборах, що знижує їхню мотивацію до політичної участі), а з іншого – соціальні труднощі (недостатня поінформованість про місцеві можливості, обмежені соціальні зв'язки та обережне ставлення місцевих жителів). Водночас експерти відзначають високий потенціал залучення ВПО. Зокрема, у деяких видах діяльності (наприклад реалізація грантових проєктів, ініціативи протидії агресору) активність ВПО перевищує активність корінних мешканців. Це вказує на те, що за умови створення відповідних можливостей і підтримки місцеві громади можуть використовувати людський капітал ВПО як ресурс для свого розвитку (Roshchuk et al., 2024, р. 727–729).

Державний рівень інституційних структур. На державному рівні в умовах війни особливого значення набуває загальнонаціональна інтеграційна стратегія, оскільки саме держава спроможна визначити межі та забезпечити ресурси для інтеграційних процесів по всій країні. В Україні сформовано базові елементи такої стратегії: правову основу (законодавство про права ВПО й біженців, про національні меншини тощо), профільні інституції (Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Уповноважений з прав ВПО) та окремі програми підтримки.

Державні інституції реалізують моделі інтеграції через соціальний захист і послуги. Також важливим механізмом національної інтеграції є наративно-інформаційний аспект, який забезпечує об'єднання суспільства навколо спільних цінностей та узгодженого бачення майбутнього. У відповідь на інформаційну агресію росії державні інституції вживають заходів для підтримки інформаційної єдності, зокрема через телемарафони, кампанії проти мови ворожнечі, просування успішних історій соціальної єдності. Пандемія фейків і пропаганди робить цей напрям невіддільним елементом інтеграційної стратегії. Окрім того, держава стимулює корпоративний та громадський сектори до участі в розв'язанні соціальних проблем: запроваджено заохочення для бізнесу, що наймає ветеранів і ВПО; триває співпраця з міжнародними донорами щодо фінансування проєктів соціальної адаптації. Такий публічно-приватний підхід відповідає світовій практиці постконфліктного відновлення, де інтеграція розглядається широко – як спільна справа уряду, бізнесу й суспільства (Квасній та ін., 2025).

Отже, державний рівень соціальної інтеграції окреслює стратегічні межі інтеграційної політики, які охоплюють правові, економічні та інформаційні інструменти. Особливо, якщо ця стратегія може бути гнучкою й багаторівневою: урахувати відмінності життєвих умов у різних регіонах, спиратись на ініціативи громад, та реагувати на нові виклики (зокрема реінтеграцію деокупованих територій і демобілізованих військових). У післявоєнний період особливо актуальною стане соціальна (ре)інтеграція різних груп населення, які набули різного досвіду війни. Як зауважує В. Фадєєв,

спільне майбутнє вбачається по-різному, зокрема тими, хто пережив окупацію, воював чи виїхав за кордон. Отож державна політика повинна врахувати старі та нові розмежувальні лінії в суспільстві й працювати над їхнім подоланням (Фадєєв, 2023, с. 110–112).

Діаспорний рівень закордонних спільнот. Війна стала приводом для появи великої кількості нових українських спільнот за кордоном – масштабної діаспори воєнного часу. Станом на кінець 2024 р. за межами України залишалося близько 5,2 млн українських біженців (Михайлишина та ін., 2025). Їхня соціальна інтеграція відбувається переважно в країнах перебування, проте має специфіку, пов'язану з підтриманням зв'язків із Батьківщиною. Значна частина українців за кордоном демонструє двовимірну соціальну участь: вони поступово інтегруються в економічні й соціальні системи нових країн (вивчають мову, знаходять роботу, діти відвідують місцеві школи), водночас зберігаючи українську ідентичність та підтримуючи контакти з Україною (Плющ, 2024, с. 83–86).

Аналітичні дані свідчать, що після трьох років життя за кордоном багато українців досягли майже довоєнного рівня добробуту завдяки успішному працевлаштуванню й державній підтримці в країнах перебування. Це знизило мотивацію до повернення: частка тих, хто планує повернутися, становить близько 43 %, що є найнижчим показником від початку вторгнення (Михайлишина та ін., 2025). Водночас серед біженців формується нова модель соціального життя – трансконтекстуальна участь, коли людина одночасно залучена до життя двох суспільств (українського та нового). Так, українці за кордоном нерідко прагнуть інтегруватися, але не асимілюватися, тобто бути продуктивними членами нового суспільства, зберігаючи свою національну ідентичність (Плющ, 2024, с. 82–83).

Стратегії соціальної інтеграції українців за кордоном охоплюють два рівні – індивідуальний, або дії самих мігрантів, та державний, тобто ініціативи Української держави щодо підтримки діаспори. На індивідуальному рівні дослідники виокремлюють кілька моделей адаптації українських мігрантів за кордоном. Згідно з результатами авторського емпіричного дослідження, залежно від рівня залучення в нове середовище й збереження власних ціннісних орієнтацій українські мігранти в Ізраїлі обирають такі моделі, як асиміляція (повне прийняття культури країни перебування), ціннісна інтеграція (збереження української ідентичності при залученні до інституцій Ізраїлю), інклюзивна інтеграція (активна участь у житті обох спільнот), мультикультуралізм (співіснування двох ідентичностей без конфлікту) та сегрегація (ізоляція в межах своєї етнічної групи). Ці моделі ілюструють гнучкість соціальної ідентичності українців за кордоном і підтверджують, що інтеграція є багатовимірним процесом (Плющ, 2024, с. 82–83).

Для Української держави стратегічним завданням є підтримка своїх громадян за кордоном і збереження зв'язків із ними. Фактично йдеться про зовнішній вимір соціальної інтеграції: створення умов, за яких українці за кордоном залишатимуться частиною українського соціуму, навіть інтегрувавшись у чужі суспільства. Інструментами державного рівня є мережі українських культурно-освітніх центрів за кордоном, спрощення консульських процедур, інформаційна підтримка (наприклад платформи для діаспори), залучення представників діаспори до обговорення питань відбудови України тощо. Отже, формується новий тип інтеграційної стратегії – транскордонна соціальна інтеграція українського суспільства, що поєднує елементи інклюзивності у двох вимірах.

Основні стратегії соціальної інтеграції на трьох рівнях (локальному, державному та діаспорному) представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Основні стратегії соціальної інтеграції в умовах війни на різних рівнях

Рівень інтеграції	Характерні моделі, механізми та стратегії інтеграції
1	2
Локальний рівень (місцеві громади)	Місцеві ініціативи та взаємодопомога: волонтерські центри, сусідська підтримка переселенців. Інтеграція через участь у спільних справах: залучення ВПО до місцевих проєктів, взаємодія з місцевими жителями в роботі, освіті, громадських заходах. Локальна координація: співпраця міської влади й бізнесу для розв'язання проблем інтеграції на місцях (єдині центри підтримки, муніципальні програми адаптації).

Закінчення таблиці 2

1	2
Державний рівень (державні інституції)	Інституційна інтеграційна політика: держпрограми соціального захисту (житло, виплати, працевлаштування) для постраждалих груп. Стратегічний багаторівневий менеджмент: координація центральної та місцевої влади, залучення громадських ініціатив у реалізацію політики. Соціальна резильєнтність і єдність: заходи з мінімізації нерівності, відновлення довіри, національні інформаційні кампанії за єдність і толерантність. Публічно-приватне партнерство: стимулювання бізнесу до участі в інтеграції (створення робочих місць, відбудова).
Діаспорний рівень (закордонні спільноти)	Підтримка інтеграції біженців країнами перебування: програми тимчасового захисту, мовні курси, доступ до ринку праці та освіти. Моделі адаптації діаспори: асиміляція (повне прийняття культури), бікультурна інтеграція (збереження українських ідентичностей за участі в житті нового суспільства), мультикультурна інтеграція (взаємне збагачення культур). Транснаціональна стратегія України: збереження зв'язку з діаспорою (культурні центри, інформаційна підтримка), залучення діаспори до життя України (інвестиції, спільні проекти відбудови), підготовка програм реінтеграції для тих, хто повернеться.

Джерело: сформовано автором на основі даних (Roshchuk et al., 2024, с. 728–729; Михайлишина та ін., 2025; Плющ, 2024, с. 82–86; Фадєєв, 2023, с. 110–112; Квасній та ін., 2025; Рамський, Васечко, 2023).

Здійснений аналіз уможливив формулювання низки рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності соціальної інтеграції в Україні в умовах війни й післявоєнного відновлення. Так, для підвищення ефективності інтеграційної політики в Україні потрібно посилити координацію між центральною владою, регіонами й громадами. Це передбачає створення міжвідомчих платформ, які забезпечуватимуть узгодженість дій на різних рівнях управління та ефективне розв'язання інтеграційних проблем на місцях.

Важливо усунути нормативні та процедурні перешкоди, що стримують залучення переселенців у життя громад. Зокрема, потрібно повернути їм політичні права на місцевому рівні, спростити реєстраційні процедури та доступ до соціальних послуг. Держава повинна розширити програми підтримки вразливих категорій щодо житла, працевлаштування та перекваліфікації. Потрібно інституціоналізувати психологічну допомогу й медіацію в громадах, адже соціальна інтеграція є елементом національної безпеки.

Рекомендовано впроваджувати заходи з відновлення суспільної довіри та солідарності. Ідеться про загальнонаціональні кампанії з популяризації єдності, підтримку міжрегіональних обмінів й інтеграцію ветеранів через наставництво та участь у суспільному житті. Потрібна інституційна підтримка волонтерських ініціатив і громадських організацій, що виникли під час війни. Держава повинна забезпечити для них стабільні умови існування та долучати їх до розроблення інтеграційної політики на всіх рівнях.

Інтеграційна політика має охоплювати й українців за кордоном. Потрібно створити державну програму підтримки нової діаспори, що сприятиме збереженню національної ідентичності та залученню їх до відбудови України. Отже, інтеграційна політика повинна бути гнучкою й адаптивною. Доцільно запровадити системний моніторинг інтеграційних процесів і залучати науковців до аналізу соціальних тенденцій для своєчасного коригування рішень.

Отже, запропоновані в дослідженні напрями вдосконалення інтеграційної політики України орієнтовані на формування проактивної, комплексної та інклюзивної моделі соціального залучення. Їх ефективна реалізація передбачає наявність політичної волі, міжсекторальної координації й суспільної підтримки ідей єдності, що в перспективі визначає соціальну інтеграцію як стратегічний чинник національного відновлення та стійкого розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблема соціальної інтеграції, яка раніше розглядалася переважно в контексті регіонального розвитку чи етнонаціональної політики, сьогодні набуває загальнонаціонального характеру й перетворюється на визначальний чинник збереження суспільної єдності та національної безпеки. В умовах масового переміщення населення, руйнування соціальних інститутів і посилення соціально-економічної нерівності виникає потреба в переосмисленні змісту, інструментів і суб'єктів інтеграційної політики.

Так, у процесі дослідження з'ясовано, що інтеграційні процеси формуються на взаємопов'язаних мікро- та макрорівнях: індивідуальний вимір ґрунтується на почутті приналежності, довірі до локального середовища й доступі до соціальних послуг, тоді як макрорівень охоплює державну політику, інституційну спроможність і міжрегіональну солідарність. Виокремлено основні стратегії соціальної інтеграції, реалізовані в сучасній Україні – локально-громадську, інституційно-державну та діаспорно-мережеву, що забезпечують комплексну відповідь на виклики, спричинені війною.

Окрім того, сформульовано низку практичних рекомендацій для вдосконалення інтеграційної політики України, зокрема в напрямках нормативної лібералізації, підтримки волонтерських ініціатив, розвитку систем психологічної допомоги, розширення міжнародної співпраці та впровадження ефективного моніторингу інтеграційних процесів.

Подальші дослідження мають бути зосереджені на емпіричному вимірі ефективності реалізованих інтеграційних заходів на місцевому й національному рівнях. Також важливо вивчати роль новітніх цифрових і комунікаційних технологій у формуванні горизонтальних зв'язків між переселеними та новими спільнотами. Окремо потрібно проаналізувати інтеграційні моделі в країнах, що пережили масштабні конфлікти, для зіставлення з українським контекстом і пошуку релевантних адаптивних рішень.

ФІНАНСУВАННЯ

Матеріал підготовлено завдяки фінансуванню за напрямом використання бюджетних коштів «Підтримка пріоритетних для держави наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок» бюджетної програми КПКВК 6541230. Наукова робота «Національна стійкість України під час російсько-української війни: суспільні конфігурації». Виконавець: Інститут соціології НАН України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- Білецький, О., Курій, М. (2024). Соціальна реклама як інструмент для підтримки волонтерської діяльності та мобілізації суспільства під час війни. *Публічне управління та соціальна робота*, 2, 35–39. <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-2-6>.
- Близнюк, В., Шумська, С., Бурлай, Т., Борзенко, О., Аргіріу, А. (2024). Резильентність соціально-економічної системи: стратегія і тактика мінімізації нерівностей українського суспільства. *Журнал європейської економіки*, 23(4), 583–603. <https://doi.org/10.35774/jee2024.04.560>.
- Бойківська, Г., Ткаченко, Д., Ханік, В. (2024). Інтегрування соціальної відповідальності в діяльність українських компаній. *Development Service Industry Management*, 1, 229–233. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(33\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(33)).
- Злобіна, О., Шульга, М., Бевзенко, Л., Бойко, Н., Зоткін, А., Мартинюк, І., Резнік, О., Соболева, Н., Парашевін, М. (2016). *Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму*. Київ: Ін-т соціології НАН України. Отримано 15 вересня 2025 з <https://isnasu.org.ua/assets/files/books/2016/leshch-socio-psy-factors-a5-16-01-2017.pdf>.
- Квасній, Л., Ворончак, І., Квасній З., Сенишин, С., Гацков, О. (2025). Стратегічний менеджмент соціальної інтеграції України в умовах війни. *Актуальні питання економічних наук*, 9, 1–16. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15173858>.
- Михайлишина, Д., Самойлюк, М., Томіліна, М., Мироненко, О., Левченко, Є., Вишлінський, Г. (2025). *Українські біженці після трьох років за кордоном. Четверта хвиля дослідження*. Центр економічної стратегії: Аналітична записка. Отримано 15 вересня 2025 року з https://ces.org.ua/refugees_fourth_wave.
- Плющ, В. (2024). Концептуалізація моделей адаптації сучасних мігрантів з України в Ізраїлі. *Соціологічні студії*, 1(24), 79–88. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2024-01-34-34>.

- Рамський, А., Васечко, Л. (2023). Інтеграція економічної безпеки в соціальні підсистеми міст: стратегії посилення соціальної безпеки в сучасних містах. *Науковий вісник міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*, 2(4). <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2023-2-4-8>.
- Стеценко, А. І., Маєвська, Н. С. (2025). Особливості адаптації внутрішньо переміщених осіб до нового соціального середовища. *Габітус*, 74, 354–359. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.74.64>.
- Фадєєв, В. (2023). Старі та нові відмінності: соціальна (ре)інтеграція після війни. *Філософська думка*, 2, 99–116. <https://doi.org/10.15407/fd2023.02.099>.
- Burlay, T., Grytsenko, A., & Borzenko, O. (2023). Societal consequences of modern hybrid war: key dimensions in the context of Ukraine. *Journal of European Economy*, 22(2), 158–183. <https://doi.org/10.35774/jee2023.02.158>.
- Hubeladze, I. (2024). Financial and property attitudes and community identities of Ukrainians in the conditions of the Russian-Ukrainian war. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*, 30(2), 60–69. DOI: 10.61727/ssppj/2.2024.60.
- Roshchuk, I., Bilan, Y., Krol, V., & Mishchuk, H. (2024). Social integration of internally displaced persons in Ukraine: Problems and challenges for governing local communities. *Problems and Perspectives in Management*, 22(1), 728–740. [https://doi.org/10.21511/ppm.22\(1\).2024.57](https://doi.org/10.21511/ppm.22(1).2024.57).

REFERENCES

- Biletskyi, O., & Kurii, M. (2024). Social advertising as a tool to support volunteerism and mobilize society during the war. *Public administration and social work*, 2, 35–39. <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2024-2-6>.
- Blyzniuk, V., Shumska, S., Burlay, T., Borzenko, O., & Argyriou, A.-S. (2024). Resilience of the Socio-Economic System: Strategy and Tactics for Minimizing Inequalities in Ukrainian Society. *Journal of European Economy*, 23(4), 560–580. <https://doi.org/10.35774/jee2024.04.560>.
- Boikivska, G., Tkachenko, D., & Khanyk, V. (2024). Integration of social responsibility into the activities of Ukrainian companies. *Development Service Industry Management*, 1, 229–233. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(33\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(33)).
- Burlay, T., Grytsenko, A., & Borzenko, O. (2023). Societal consequences of modern hybrid war: key dimensions in the context of Ukraine. *Journal of European Economy*, 22(2), 158–183. <https://doi.org/10.35774/jee2023.02.158>.
- Fadieiev, V. (2023). Old and new differences: social (re)integration after the war. *Philosophical thought*, 2, 99–116. <https://doi.org/10.15407/fd2023.02.099>.
- Hubeladze, I. (2024). Financial and property attitudes and community identities of Ukrainians in the conditions of the Russian-Ukrainian war. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*, 30(2), 60–69. doi: 10.61727/ssppj/2.2024.60.
- Kvasnii, L., Voronchak, I., Kvasnii, Z., Senyshyn, S., & Gatskov, O. (2025). Strategic management of social integration in Ukraine in wartime. *Current Issues of Economic Sciences*, 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15173858>.
- Mykhailyshyna, D., Samoiluk, M., Tomilina, M., Myronenko, O., Levchenko, E., & Vyshlinsky, H. (2025). *Ukrainian Refugees After Three Years Abroad. The Fourth Wave of Research*. Center for Economic Strategy: Policy Paper. Retrieved September 15, 2025 from <https://ces.org.ua/en/refugees-fourth-wave/>.
- Pliushch, V. (2024). Conceptualization of Adaptation Models of Contemporary Immigrants from Ukraine in Israel. *Sociological Studios*, 1(24), 79–88. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2024-01-34-34>.
- Ramskyi, A., & Vasechko, L. (2023). Integration of economic security in the social subsystems of cities: strategies for strengthening social security in modern cities. *Scientific Bulletin of the International Association of Scientists. Series: Economy, Management, Security, Technologies*, 2(4). <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2023-2-4-8>.
- Roshchuk, I., Bilan, Y., Krol, V., & Mishchuk, H. (2024). Social integration of internally displaced persons in Ukraine: Problems and challenges for governing local communities. *Problems and Perspectives in Management*, 22(1), 728–740. [https://doi.org/10.21511/ppm.22\(1\).2024.57](https://doi.org/10.21511/ppm.22(1).2024.57).
- Stetsenko, A. I., & Mayevska, N. S. (2025). Features of the Adaptation of Internally Displaced Persons to a New Social Environment. *Habitus*, 74, 354–359. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.74.64>.
- Zlobina, O., Shulga, M., Bevzenko, L., Boyko, N., Zotkin, A., Martyniuk, I., Reznik, O., Soboleva, N., & Parashchevin, M. (2016). *Socio-psychological factors of integration of Ukrainian society*. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine. Retrieved September 15, 2025 from <https://isnasu.org.ua/assets/files/books/2016/leshch-socio-psy-factors-a5-16-01-2017.pdf>.